

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Кафедра журналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
_____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фотожурналістика

Спеціальність «Журналістика»

Робоча програма «Фотожурналістика» для студентів спеціальності 061
«Журналістика», 14 с.

Розробник:

Шотурма Наталія Володимирівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри
журналістики

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри журналістики

Протокол від “31”серпня 2022 р. № 1

Завідувач кафедри:

_____ (проф. Холод О.М.)

“31”серпня 2022 р.

Схвалено методичною радою факультету філології.

Протокол від “ ” серпня 2022 р. № 1

“ ” серпня 2022 р.

Голова _____ (доц. Мартинець А.М.)

Декан факультету філології

_____ (проф. Голод Р.Б.)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітньо-професійна програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3.0	Освітня програма «Журналістика» Спеціальність 061 Журналістика	Нормативна	
Модулів –1	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів –1		1-й	____-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		2-й	____-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: бакалавр	12 год.	__ год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	__ год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		60 год.	__ год.
	Індивідуальні завдання: __ год.		
	Вид контролю: залік		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:2

для заочної форми навчання – немає

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою вивчення навчальної дисципліни є: подати студентам-журналістам матеріали з курсу фотожурналістика на базових принципах побудови фотомистецтва. Роз'яснити роль перших фоторепортажів у війсьній та повоєнній журналістиці, як витoki фото галузі в цілому. Надати студентам теоретичні знання та практичні навички з основ фотожурналістики; сформуванати знання історії виникнення фотографії та професії фотожурналіста у сучасних умовах, вивчити види фотозйомки експозиції кадру, розкадрування, меж перетину та жанрів фотожурналістики. Освоїти й практично застосувати технічні складові зображальної й виражальної соціально-естетичної комунікації в загальній системі масової комунікації. Працювати з дзеркальною та малогабаритною фототехнікою.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є роль і значення фотожурналістики в сучасних умовах, окреслення найважливіші проблеми та виклики, з якими стикаються фотожурналісти та редактори сучасних ЗМІ під час створення та оприлюднення візуального контенту.

Завдання. Курс покликаний поглибити спробу проаналізувати морально-етичні цінності у роботі фотокореспондентів та фоторепортерів, знайти ефективну модель роботи людини з фотокамерою чи будь-яким іншим знімальним пристроєм залежно від вимог власників та редакторів засобів масової інформації.

Загальні та спеціальні компетентності, якими повинен оволодіти чи які може удосконалити студент у результаті вивчення дисципліни:

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК 05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій;

СК 2. Здатність формувати інформаційний контент;

СК 3. Здатність створювати медіапродукт;

СК 6. Здатність ефективно просувати створений медіа продукт;

СК 7. Здатність застосовувати міжнародні журналістські стандарти, принципи журналістської етики, національні етичні норми, етикетні правила на різних етапах професійної діяльності.

Програмні результати навчання:

ПР02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПР 04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ПР 05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань.

ПР 19. Застосовувати міжнародні журналістські стандарти, принципи журналістської етики, національні етичні норми, етикетні правила на різних етапах професійної діяльності.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи фаху.

Тема 1. Вступ. Предмет фотожурналістики і завдання курсу. Основні поняття. Фотожурналістика як сфера масової інформаційної діяльності. Історія виникнення жанрів фотожурналістики. Сучасність та фотографія.

Тема 2. Масово-інформаційна природа фотожурналістики. Інформаційні жанри фотожурналістики: фотозамітка, фотохроніка, розширена фотозамітка.

Тема 3. Фотозамітка.

Функція фотографії в фото замітці. Фотозамітка і її види . Цьому жанру фотожурналістики властиві лаконічність, оперативність повідомлення про особисті. Інформаційні жанри відрізняються особливими прийомами передачі інформації, «телеграфним стилем».

Тема 4. Фоторепортаж.

Різновиди жанру. Репортажна фотографія в жанрах фотожурналістики. Фотомонтаж у фоторепортажі. Композиція фоторепортажу на газетній шпальті. Об'єкт і суб'єкт в фотожурналістики.

Тема 5. Творчий багаж фотожурналіста .

Літературна освіта, самоосвіта. Основи дослідницької роботи. Графічний дизайн. Фотожурналістика та наука. Перегляд короткометражного фільму про фоторепортерів.

Тема 6. Функції та принципи фотожурналістики. Документальність, правдивість, оперативність, образність, лаконічність. Принципи роботи фоторедактора.

Тема 7. Фотокореспонденція .

Відображення в фото-жанрах фотожурналістики авторського «я». Професіоналізм увазі вміння бачити, відбирати і оцінювати суспільно значимі факти . Цей потік інформації фіксує факти і слово.

Тема 8. Художня-публіцистика у фотожурналістиці. Створення якісного портретного та подорожнього нарису. Особливості фотографування в умовах воєнного стану.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	кон тр.	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи фаху												
Тема 1. Вступ. Предмет фотожурналістики і завдання курсу	14	2	2			10						
Тема 2. Масово-інформаційна природа фотожурналістики	14	2	2			10						
Тема3. Фото-замітка Тема4. Фоторепортаж	16	2	4			10						
Тема 5. Творчий багаж фотожурналіста	14	2	2			10						
Тема 6. Функції та	16	2	4			10						

принципи фотожурналістики. Тема 7. Фотокореспонденція												
Тема 8. Художня- публіцистика у фотожурналістиці	16	2	4			10						
Разом за змістовим модулем 1. Усього.	90	12	18			60						

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Фотозамітка у системі фото жанрів. Фото-замітка в газеті. Робота над заголовками до фото заміток. Жанрова своєрідність	2
2	Фоторепортажна журналістика. Принципи роботи над яскравими фоторепортажами.	2
3	Аналіз фоторепортажів відомих фотожурналістів та блогерів	2
4	Створення власного фоторепортажу з події, відштовхуючись від інформаційних приводів	2
5	Правила користування дзеркальними камерами. Напрацювання композицій кадру та їх постановки.	2
6	Робота в інформгентствах. Оперативна фотожурналістика	2
7	Фотокореспонденція як аналітичний жанр фотомистецтва. Робота над тематикою фотокореспонденцій	2
8	Нарисова фотожурналістика у системі сучасних ЗМІ. Робота над власним фотонарисом «Моє улюблене місто та його закутки»	4
Разом		18

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Вступ до навчального курсу. Завдання, предмет, джерела курсу. Структура навчального курсу. Літературні джерела навчального предмета	10
1.	Фотожурналістика як система органів масової інформації	10
2.	Види фотоінформації за способом сприйняття і за формою подання	10
3.	Види фотожурналістики в Україні та світі. Фотожурналістика закордоном. Діаспорна фотожурналістика	10
4.	Закони України, які регулюють діяльність фотожурналістів в Україні. Перші спроби прихованих фотозйомок на теренах України. Робота з фотоархівами	10
5.	Аналітична фотожурналістика в розрізі сучасних ЗМІ	10
Разом		60

Індивідуальні завдання

Завдання практичного характеру (опрацювання інформації та створення журналістських фотоматеріалів).

Методи навчання

Словесні – розповідь, пояснення; наочні – презентація, ілюстрація; практичні – практична робота, самостійна робота, індивідуальні завдання.

Методи контролю

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді контрольних робіт чи тестувань.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумковий тест (залік)	Сума
---	--------------------------	------

Змістовий модуль 1												50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8						
6	6	6	6	6	6	10	10						

Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти практичних занять.
2. Нормативні документи.
3. Ілюстративний матеріал.

Зразок залікового білета

Білет № 2

1. Портретні фотозображення та їхнє призначення.
2. Звична камера, сценарний план і тривале фотоспостереження.
3. Постановочний спосіб зйомки.

Теми рефератів по дисципліні «Фотожурналістика»

1. Передумови виникнення фотографії.
2. Розвиток тенденцій збереження та використання зображення.
3. Становлення фотожурналістики.
4. Напрямки фотожурналістики.
5. Практичні прийоми передачі об'ємного зображення.
6. Поєднання слова та зображення у фотожурналістиці.
7. Поняття картинної (образотворчої) площині і «рамки» кадру, композиції та лінійної композиції. Поняття «золотий перетин».
8. Поняття загального, середнього та великого плану. Роль точки зйомки і ракурсу.
9. Постановочний спосіб зйомки.
10. Звична камера, сценарний план і тривале фотоспостереження.
11. Репортажний спосіб зйомки.
12. Проблема відновлення факту в фотожурналістиці.
13. Поняття жанру у фотожурналістиці. Аспекти розподілу жанрів.
14. Інформаційні жанри. Фотозамітка.
15. Інформаційні жанри. Фоторепортаж.

16. Інформаційні жанри. Фотозамальовка та її особливості.
17. Публіцистичні жанри. Фотокореспонденція: ознаки та завдання.
18. Публіцистичні жанри. Фотонарис та його призначення.
19. Публіцистичні жанри. Фотомонтаж як виразник творчого пошуку форми. Його різновиди.
20. Портретні фотозображення та їхнє призначення.
21. Фотосерія як найновіша жанрова форма фотожурналістики.
22. Пейзаж і натюрморт у фотожурналістиці.
23. Фотоілюстрація у газеті: критерії, тенденції, перспективи.
24. Специфіка фотоілюстрацій в Інтернет виданнях.
25. Критерії підбору фотографій для реклами.

Перелік питань для семестрового контролю

1. Назвати історичні етапи розвитку фотографії.
2. Проаналізувати внесок Нісефора Ньєпса в розвиток фотографії.
3. Проаналізувати внесок Луї Даггера в розвиток фотографії.
4. Прокоментувати фотографію як репортаж з повсякденної дійсності.
5. Проаналізувати появу фотографії в Україні.
6. Назвати перших українських фотокореспондентів.
7. Назвати чинники еволюції фотографії до фотомистецтва та фотожурналістики.
8. Проаналізувати фотографію як самостійний жанр у видавничій та пресовій діяльності.
9. Прокоментувати особливості сучасної фотографії в світі.
10. Назвати сучасні фотоконкурси та бієнале.
11. Проаналізувати засади створення фотопортрету.
12. Проаналізувати засади створення фотопейзажу.
13. Проаналізувати засади створення фотонатюрморту.
14. Проаналізувати підготовку фоторепортажу.
15. Назвати базові засади кадрування.
16. Проаналізувати вдалий вибір позиції в роботі фотокореспондента.
17. Назвати засади роботи фотографа зі світлом.
18. Назвати базові засади редагування фотографії.
19. Назвати базові засади виявлення фотофейків.
20. Проаналізувати морально-етичні засади роботи фотожурналіста: заборонене і дозволене.
21. Вимоги до фотографа в умовах воєнного.
22. Особливості відновлення факту в фотожурналістиці.

Рекомендована література

Основна

1. Балаклицький М.А. Зображальна журналістика: навчально-методичний посібник для студентів зі спеціальності "Журналістика"/ М.А. Балаклицький.- Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2019.- 84 с
2. Беньямін В. Мистецький твір у добу своєї технічної відтворюваності / В. Беньямін ; [пер. з нім. Ю. Рибачук, Н. Лозинська]. // Вибране. – Л. : Літопис, 2002. – С. 53–97.
3. Буряк В. Журналістська творчість як система образної комунікації: навч. посіб. Д.: РВВДНУ, 2016.- 60 с.
4. Горевалов С. Фотожурналістика в системі засобів масової комунікації: єдність слова і зображення: навч. посіб. Київ: Київ. міжнародн. ун-т. 2010. 296 с.
5. Горевалов С.І., Зикун Н.І., Стародуб С.А. Фотожурналістика в системі засобів масової комунікації:єдність слова і зображення. - К., 2010. - 296 с.
6. Джефрі Бетчен Вогонь бажання. Зародження фотографії. – Київ: Родовід, 2019. – 248 с.
7. Джон Тегг Тягар репрезентації: есеї про множинність фотографії та історії. – Київ: Родовід. 2019. – 248 с.
8. Журналістика. Словник-довідник / Упоряд. Михайлин І.Л. - К.: Академвидав, 2013. - 320 с.
9. Журналістський фах: фотожурналістика: методичні рекомендації / Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; укл. В. В. Гридчина. К.: Інститут журналістики, 2012. 60 с.
10. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості / В.Й. Здоровега: Підручник. – Львів: ПАІС, 2008. – 270 с.
11. Зонтаг С. Про фотографію / С. Зонтаг ; [пер. з англ. П. Таращук]. – К. : Основи, 2002. – 189 с.
12. Зражевська Н. І. Розуміння медіакультури: комунікація, постмодерн, ідентичність, ідеології, медіаконтроль / Н. І. Зражевська. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А. – 2012. – 408 с.
13. Іванюха Т. В., Тупіков М. С. Функції фотоілюстрації у сучасних молодіжних виданнях. Молодий вчений. 2016. № 12. С. 190-192.
14. Локтіонова Д. А. Фотографія як джерело соціальної інформації // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво Могилянська академія"]. Сер. : Соціологія. 2013. Т. 225, Вип. 213. С. 21-26.
15. Максимович Мирослав. Сучасна фотожурналістика: проблеми, виклики, перспективи Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Журналістські науки. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. № 3. С. 29–36. Режим доступу: <https://doi.org/10.23939/sjs2019.01.029>

16. Мерло-Понті М. Видиме й невидиме: з робочими нотатками ; [Пер. з фр. Є. Марічев; упоряд., авт. передмови та післямови К. Лефор]. – Київ : Видавничий дім КМ Академія, 2003.– 268 с.
17. Мироненко В. Проблеми аналізу творів фотографії в контексті фотомистецтва Києва та Львова кінця 1980-х – початку 1990-х / В. О. Мироненко // Сучасне мистецтво, 2009, випуск шостий. – С. 381–386.
18. Москвич О. Д. Діалектика об'єктивного та суб'єктивного у фототворчості: культурологічний аспект / О. Д. Москвич // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Філософські науки. – 2012. – № 15 – С. 167–172.
19. Москвич О. Специфіка сприйняття фотографії в контексті сучасної медіареальності: культурологічний аспект / О. Д. Москвич // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 7 : Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. –Вип. 27 (40). – С. 57–64.
20. Москвич О.Д. Вплив фотографії на трансформацію життєвого простору людини // Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наукових праць. Випуск 726-727. Філософія. Чернівці, 2014. С. 281-285.
21. Москвич О.Д. Медіа-реальність як сучасний соціокультурний простір // Соціологічні студії : наук.-практ. журн. / уклад. Л.Й. Кондратик, С. А.Сальнікова. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лксі України, 2014. №2 (5). - С. 52-56.
22. Москвич О.Д. Методологічні основи дослідження фотографії як культурного феномену/ О.Д. Москвич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. № 13 (387). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 65-70.
23. Москвич О.Д. Становлення філософського дискурсу фотографії // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. № 9 (334). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. С. 89-94.
24. Москвич О.Д. Феноменологія сучасної медіареальності: експлікація понять Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Серія: Філософські науки. Луцьк, 2014. № 18 (295) –С. 68-73.
25. Нерух О. Першооснови журналістської творчості: Навчальний посібник / Нерух О. – Х.: Світ дитинства, 2000.
26. Пилип'юк В. Українська художня фотографія : етапи становлення та мистецькі засади розвитку : навч. посібн. / Василь Пилип'юк. – Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Світ, 2007. – 176 с.
27. Підгурний І.С. Сучасні тенденції розвитку технології фотографії Вісник ХДАДМ. 2015. № 7.
28. Правове регулювання інформаційної діяльності в Україні: Станом па 1 січня 2001 р. – К.: Юрінком Інтер, 2001.

29. Приступенко Т.О. Деякі аспекти етичної діяльності вітчизняних журналістів під час виборчих баталій / Т.О. Приступенко // Публіцистика і політика : зб. наук, праць / за ред. проф. В.І. Шкляра. – К., 2001. – Вип. 2.
30. Приступенко Т.О. Правові засади функціонування сучасних засобів масової комунікації України : монографія / Т.О. Приступенко; за ред. В. В. Різун; Київ. нац. Ун-т імені Т.Г. Шевченка – К., 2000.
31. Різун В.В. Роль ЗМК в демократичному суспільстві / В.В. Різун // Публіцистика і політика: зб. наук, праць / за ред. проф. В.І. Шкляра. – К., 2001. – Вип. 2.
32. Табінський Я. Образ у сучасній фотожурналістиці : між мистецтвом і публіцистикою / Ярослав Табінський // Теле- та радіожурналістика. –2013. – Випуск 12. – С. 244–251.
33. Табінський Ярослав. Фотографія у системі нових медій. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2013. Випуск 37. С. 226-333. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2013.37.5125>.
34. Чміль Г. П. Екранна культура: плюральність проявів / Г. П. Чміль – Харків : Крук, 2003. – 336 с.
35. Шаповал Юрій. Фотожурналістика : навч. посіб. Рівне : Видавництво Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. Степана Дем'янчука, 2007. 75 с.
36. Шотурма Н.В. Нові тенденції використання зображувальних елементів у маркетингових комунікаціях. II Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку»: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 листопада 2022 р., м. Одеса. Ч. 3. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 283-286.

Допоміжна

1. Капрон Рене Дж. Настанови журналістам Ассошіейтед прес / Капрон Рене Дж. – К.: Видавничий дім: «Києво–Могилянська Академія», 2005.
2. Карпачова Н. Право на інформацію: свобода слова, думки, вільного вираження поглядів : щорічна доповідь Уповноваженого з прав людини / Н. Карпачова // Голос України. – 2001. – 10 груд.
3. Петрова Н., Якубенко В. Медіа-право / Петрова Н., Якубенко В. – К.: Інститут журналістики, 2007. – 275 с.
4. Потятиник Б. Ключі до мас-медіа / Потятиник Б. – Львів: ПАІС, 2002 . – 235 с.
5. Путівник ретельного журналіста. – К.: Інститут журналістики, 2007. – 175 с.
6. Різун В.В. Маси: Тексти лекцій / Різун В. В. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 118 с.
7. Універсальний журналіст. – К.: Інститут журналістики, 2007. –150с.
8. Чекмишев О.В. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики: Підручник-практикум / Чекмишев О. В.– К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 98 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ifj.org>. (Міжнародна Федерація журналістів (IFJ – International Federation of Journalists)).
2. <http://mediaed.org>. (Media Education Foundation).
3. <http://www.1plus1.net/> (Офіційний сайт ТРК «1+1»).
4. <http://www.mediachannel.org>. («MediaChannel»).
5. <http://www.mediakrytyka.info> («Медіакритика» – видання Інституту екології масової інформації ЛНУ ім. Івана Франка).
6. <http://www.presswise.org.uk>. («PressWiseTrust»).
7. <http://www.telekritika.kiev.ua/> (Інтернет видання «Телекритика»).
8. <https://ua.ejo-online.eu/2933/etyka-ta-yakist>
9. https://www.bbc.com/ukrainian/vert_cul/2015/07/150709_vert_cul_altered_images_journalism_vp
10. www.ji.lviv.ua (Незалежний культурологічний часопис «Ї»).
11. Гвоздев В. Свобода слова: тенденції становлення й розвитку // <http://volodymur.livejournal.com/>
12. Заїка Н.М. Фотографія у газеті: елемент оформлення чи самостійна журналістська робота // http://j-school.kiev.ua/images/uploads/textblog/08_4_Zaika_Natalia_dyplom2008.pdf
13. Лаб Ф. Фотожурналістика та етика: дослідження в Центральній Європі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ua.ejo-online.eu/2933/etyka-ta-yakist>.
14. Максимович М. Фотоілюстрація у газеті // http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Maxymovych.htm
15. Михальська Я. Історія фотоапарата: Світ фотографії [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://yaryna.net/istoriyafotoaparatu>. Назва з екрану.
16. Черняков Б.І. Бібліографічний список // <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=139>
17. Шаповал Ю. Г. Фотожурналістика: навч. посіб./ Ю. Г. Шаповал. - Рівне: Волин. обереги, 2007. // <http://on-libr.info/index.php/2009-10-20-11-46-46/6-shapovalfotojurnalistyka>